

TE PĀHUA

E AHA TE TARA O TE PĀHUA ?

E rave rahi mau parau faufa'a i ni'a i te pāhua, 'ia au i te hi'ora'a a te Mā'ohi. E aha atu ra 'ia te parau o taua 'aifao i roto i tōna orara'a mai te tau āu'iu'i mai ā ?

E aha te tumu i parauhia ai 'oia e « tuputupuā » ?

TE PĀHUA 'IA AU I TE MAU IHI

IHI REO

TA'O TUPUNA : PAASUA [EO] : tridacna clam sp (Tridacna gigas)

Reo tahiti : paahua (Lemaître, 1973)

Reo nu'uhiva : pahua (Dordillon, 1931-32)

Reo pa'umotu : pahuua (Stimson, 1964)

IHI NŪNA'A

TE PĀHUA 'EI FĀRI'I MO'A

E fa'a'ohipahia na teie mau 'apu pāhua 'ei fāri'i vaira'a huruhuru manu 'ura 'ei fa'ahōho'ara'a i te mau atua 'aore rā fāri'i toto honu 'ei ō nō te mau 'ōro'a i ni'a i te marae. Nō tōna papa, te moana, 'e tōna 'apu pāhua 'ura'ura i mo'a ai 'oia.

TE PĀHUA 'EI TUPUTUPUĀ

I te tau tahito, i ora na te tahi huru pāhua rarahi, pi'ihia « pāhua tūtahi », te aura'a ra ia, e pāhua 'ōtahi. E 'ite pinepinehia taua pāhua i roto i te mau vāna'a mai te 'ā'ai o Rata. E riro mai teie pāhua 'ei tuputupuā nō te 'amu i te mau ta'ata e tō rātou mau va'a, te feiā 'ōrurehau i te tapu o te moana.

TE PĀHUA 'EI TĪ'A I O TE MOANA

I te mātāmua, 'ua riro te pāhua 'ei 'aito nō te moana. Nō reira, nō te fāna'o i te tī'ara'a 'aito e tī'a i te ta'ata 'ia 'aro i te pāhua, 'ia riro mai 'ei 'aito mai tā Maui, Hiro, Tafa'i 'e Rata i rave na.

TE PĀHUA 'EI FA'AHŌHO'ARA'A I TE MERO VAHINE

I roto i te mau orara'a va'a mata'eina'a ato'a, e fa'arirohia te mau 'apu 'ei vaira'a tamari'i mātāmeha'i, 'o te tī'a e fānau i te ao 'e te ta'ata. Mai te mau 'ā'ai tumu e rave rahi nō te pae 'Initia-Europa, e fa'ahoho'ahia iho ā te mau 'apu 'ei mero nō te vahine.

TE PĀHUA 'E TŌNA TĀ'AIRA'A I TE PŌ

I roto i te mau 'ā'ai, 'ua fa'aauhia te pāhua 'ei tuputupuā taehae mau mai ia Pāhua-nui-'apu-ta'a-i-te-ra'i. E atua nō te moana urifā 'o Pāhua-tū-tahi. E tā'aira'a piri roa i rotopū i te pāhua 'e te pō, te tī'ara'a o te nu'u atua, 'aitu 'e te raura'a o te mau tuputupuā, e vāhi ataata ho'i.

Torrente, F. (2021). « Le bénitier dans les représentations et la religion ancienne des atolls des Tuamotu. » In Les bénitiers, l'autre perle du Pacifique, Gaertner-Mazouni N. & Gaertner J-C. Editions de l'Université de la Polynésie française, 'api 30-42.

TE PĀHUA 'EI TAIPE

'Ua riro mau te mau pūpū 'ei taïpe faufa'a nō te puna rahi, inaha e hi'ohia te 'apu mai te tahi huero, mai te tahi 'ōteo 'ōpanipanihia. E 'ite-ato'a-hia te pāhua i roto i te 'āfata ta'ata pohe, i te tī'ara'a faufa'a o te puna vai o te pō, 'e te fa'aho'ira'a i teie tino i roto i teie 'āna'ira'a moana.

Yvanoff, X. (1998). Mythes sur l'origine de l'homme. Ed. Errance, Paris. 'api 539.

IHI ORA

TE 'AIFAO RAHI ROA A'E, 'O « TRIDACNA GIGAS »

'O « Tridacna gigas » te 'aifao rahi roa a'e o te ao nei 'e 'o tei mo'e. E tae tōna roa i te fāito e hō'e mētera 'e te 'āfa. 'Ōna te pāhua tūtahi. Teie mahana, hō'e noa huru pāhua 'o tē 'itehia ra i roto i te moana nō Patitifa, 'oia ho'i te « Tridacna Maxima » tei te ārea 35 'e 40 tenetimētera tōna fāito.

Gaertner-Mazouni, N. (2019). « Le bénitier n'a pas (encore) livré tous ses secrets », In Les bénitiers, l'autre perle du Pacifique, Gaertner-Mazouni N. & Gaertner J-C. Editions de l'Université de la Polynésie française, 'api 10-26.

VERSION FRANÇAISE
SCANNER LE QR-CODE

TE PĀHUA I ROTO I TE ORARA'A O TE MĀ'OHI

PEHE

TE PEHE NO TE KOHA, TE URUGA NO ATEA NUKU-MAU-ATUA

Koha ra panekeneke

Ko te urunga o Atea e !

Koha ra panekeneke

Pehe mo'a nō Takume, pu'e papa a Paea Estall (1880)

PARAU PA'ARI

TEIE TE TAHI REKO NO TE KOEHA

No te koeha teie i reko hia ra e, ho Pāhua-tūtahi. Ki te tau hoki ra o Rata i kitea hiai taua koeha nei, ki reira tau, ia kitea hiai te igoa o te haga mea o vaho i te takarari. Kua hope te haga mea katoga, kua mahora te varo, kua tupu hoki te papa i nana ai taua Koeha nei ki ruga iho i taua papa nei. Ko te papa teie reko hia ra e, Te Papa i Havaiki, ki reira te nanahaga o taua koeha nei, hakamau atura taua Koeha nei ki te ana tura i ruga iho i taua papa nei. Nako akera taua Koeha nei : « Ko toku teie vahi e noho ai, hakamau hoki au i taku tura, kia kore au kia makeva ake ra. Kia noho hoki au ki ruga iho i Te Papa o Havaiki, ei tiaki no te papa o Havaiki nei. » Ki te tau tahito, kua reko hia e, e haga tuputupua no Puna teie haga mea ko Puna hoki te Ariki i Vavau taua tau ra. Ki te tau, ka tupu ai ta raua heiva no Rata. Ki reira to Puna haerega ki raro ki te takarari, reko haere ai ki taua haga mea nei ei turuturu i ana. Kia kore ona kia mate ia Rata. Kua hope teie reko.

Paea a Vehe, pu'e papa a Stimson, 2012.

I roto i te pu'e parau a Conte tāne, i te matahiti 1988, tē fa'ati'a ra 'oia i te tahi parau pa'ari. 'Oia ho'i, te rirora'a mai te metua pa'ari o te tahi tamaiti 'ei pāhua i Tuamotu. E're i te mea māere 'ia tau'i te tahi ta'ata i tōna huru nō te riro mai 'ei pāhua mai te hi'ora'a 'o Ruata'ata 'o tei riro mai 'ei tumu 'uru. Nō roto mai te 'auhunera'a i te hia'ai o te mau tupuna nō te u'i āpi.

FA'ATI'ARA'A PARAU

TE 'AIMAMAURA'A I TE PĀ'UA I TU'A'A PAE

E 'ano na mātou e pana i te pā'ua i te taime pa'ara'a miti. E tītāua'ia 'ia rave i te ta'i tipi rara'i 'aore rā 'āuri, e pātia 'oe i rōpū maita'i i te pā'ua, 'e oti ana'e, 'a 'ā'uti'uti iāna e matara i'o ā te pā'ua 'o tei mau i ni'a i te to'a, tāmā 'e 'amu atu ai 'e te ta'i tāporo.

Poema O, Rurutu, Tuha'a pae, 2024.

IHI PAPA

TE PĀHUA 'EI MĀ'A

Nā te mau motu, e fa'a'ohipahia te 'apu pāhua 'ei mauiha'a taraira'a (to'i/ toki) nō tōna pa'ari. I muri mai i te 'ohipa, e tanuhia te tuha'a e 'ore e hina'arohia 'e e tāninahia te vāhi o te tarahia.

Conte, E. (2019). « Collecte des bénitiers aux Tuamotu », In Les bénitiers, l'autre perle du Pacifique, Gaertner-Mazouni N. & Gaertner J-C., Editions de l'Université de la Polynésie française, 'api. 77-83.

PŪ'OHURA'A

E faufa'a rahi tō te pāhua i roto i te orara'a o te Mā'ohi. Inaha, e pātere mā'a 'ōna e tae roa mai i teie mahana. I te tau tahito ra, tē vai ra hō'e huru pāhua pi'ihia tūtahi. 'Ōna tei fa'ahitihia i roto i te mau 'ā'ai tumu mā'ohi. I Tuamotu, 'ua fa'atupu 'oia i te ao nei maoti tōna fāito rarahi, 'ua riro ato'a 'ōna 'ei tuputupuā o te moana. Teie nei rā, 'aita ā e pāhua tūtahi. Nō reira, e nehenehe paha 'ōna e fa'aha'amana'o iā tātou ē, 'ua niu te ta'ere i te arutaimareva 'e 'ia pohe te tahi 'ānimara, e pohe ato'a 'ia te tahi mau 'ā'ai tumu.

Manuia HEITAA - Rautini OPUU
Tehaurani TAURU - Thomas WAGENER

Pīahi matahiti 3 Āma'a reo mā'ohi